

A Rendőrtiszti Főiskola létrejötte és a rendészeti tisztképzés története 1990-ig

SÁRKÁNY István¹

A Rendőrtiszti Főiskolán 1971 szeptemberében indult meg az oktatás, amelynek tudományos igényességét főként az 1970-es években, zömmel az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának oktatói biztosították. Az oktatómunka bázisai a tanszékek voltak, amelyek az általános tárgyakon túl a szakoknak megfelelően szerveződtek. Az intézmény létrejöttében és működtetésében az alapító parancsnoknak volt meghatározó szerepe. A tanulmány a rendszerváltozási folyamat megkezdéséig terjedő közel két évtizedes munkát mutatja be.

Kulcsszavak: intézménylétesítés, oktatás, tudományos igényesség, tanszékek, szakok, képzési helyszínek, alapító parancsnok

A Rendőrtiszti Főiskola létesítéséről szóló 1970. évi 39. törvényerejű rendelet 1. §-a szerint: „Az 1971/72. tanévvel – Rendőrtiszti Főiskola elnevezéssel – főiskolát kell létesíteni Budapest székhellyel.” A Rendőrtiszti Akadémia (RAK) és az Idegennyelvi Főiskola jogutódjaként létrejövő – nappali tagozaton hároméves, a levelező tagozaton négyéves képzést megvalósítani hivatott – főiskola feladata a belügyminiszter által meghatározott tiszti munkakörök betöltéséhez szükséges politikai, szakmai képzés biztosítása, az intézmény létesítésének célja a tisztképzés színvonalának emelése, illetve a belügyi tudományos munka központi irányítása volt.

A főiskolát kezdetben a belügyminiszter felügyelte, ezt a feladatot a későbbiekben a személyügyi miniszterhelyettes látta el.

Az intézmény elhelyezésére szolgáló Széchenyi-hegyi ingatlan „előélete” nem volt mindennapos. A központi épület – az 1927-es felépítését követően – az Isteni Szeretet Leányai Kongregáció rendháza volt, de a világháborút követően rövid időn át működött itt traktoros iskola, „lakott” itt az Államvédelmi Hatóság, volt itt óvoda is. Megemlítem még, hogy az ingatlan részét képezte az egykori Karády Katalin-villa, amely a későbbiekben néhány tantermen túl két tanszék elhelyezését is biztosította,

¹ Dr. habil. Sárkány István, ny. r. vezérőrnagy, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Kriminológiai Tanszék, professor emeritus.

István Sárkány, PhD, habil, ret. Police Major General, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Criminology, Professor Emeritus.

E-mail: sarkany.istvan@uni-nke.hu

továbbá Cathry Szaléz Ferenc mérnöknek, a fogaskerekű vasút építőjének a háza, amely a főiskola tanulmányi hivatalának adott helyet.

A főiskola létesítésének indokoltsága nem volt megkérdőjelezhető, s bár a személyi, főként oktatói háttér, az infrastruktúra állapota, az oktatás és a vizsgáztatás, a gazdálkodás, a személyügyi kérdések, a tantervek és tantárgyi programok kidolgozottságának színvonala az akkori – elsősorban belügyi – elvárásnak megfelelt, de egy felsőoktatási intézmény létrehozásának a későbbiekben aktuális feltételrendszerével az alapításkori helyzet nem volt összevethető. Az új felsőoktatási intézményben a tudományos minősítéssel rendelkező vezetők, illetve főhivatású oktatók száma csekély volt.

Az intézmény felső vezetésében ez az állapot 1986-ig tartott. A tanszékvezetők karban a helyzet hasonlóan szerény volt a főiskola létesítését követően – emlékezetem szerint – 12 tanszék működött, amelyek szakok és általános tárgyak szerint szerveződtek. A tudományos fokozat megszerzése nem volt a vezetői kinevezés feltétele, s a tudományos életben való részvétel sem volt kötelező, legfeljebb jónéven vett elvárás. A szaktárgyakat a szaktanszékek (az állambiztonsági, a bűnügyi és kriminálpszichológiai, a katonai elhárító, a közbiztonsági, a közlekedésrendészeti, valamint az igazgatásrendészeti) oktatták. Az általános tárgyakat a marxizmus-leninizmus, az államjogi és államigazgatás-jogi, a büntetőjogi és büntetőeljárás-jogi, a kriminalisztikai, az idegen nyelvi, valamint a testnevelési tanszékeken oktatták. Később ezek neve esetenként változott, szétváltak, összeolvadtak, volt, ami megszűnt, megjelent a büntetés-végrehajtási szak, illetve tanszék is 1972-ben. A struktúra a következő évtizedekben bővült a vám- és pénzügyőri, illetve a határrendészeti, a gazdaságvédelmi és a katasztrófavédelmi képzéssel, valamint az e körbe tartozó tárgyakat gondozó tanszékekkel.

A ma irányadó oktatói munkakörök nem léteztek. Az oktatói hierarchiában tanárok, főtanárok és kiemelt főtanárok szerepeltek. A szakok között az állambiztonsági, a tanszékek között a marxizmust-leninizmust oktató volt az első az egyenlők között. A főiskola oktatóinak többségét a RAK korábban volt oktatói állománya biztosította.

Különösen az 1970-es években az intézmény rangját, számottevő tudományos múlt nélküli elismertségét az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának, kivételesen más jogi karnak az emblematisz oktatói, a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének, illetve az Országos Kriminológiai Intézetnek (annak idején az intézmény nevének rövidítésében szerepeltetett dupla K betűt a profilba tartozó kriminalisztika megjelenítése indokolta) kiváló munkatársai biztosították. Nélkülük nem nyílt volna lehetőség arra, hogy a kezdeti botladozások után, ha rögös úton is, de mégis eljussunk az ismertségen és az elismertségen át vezető piacépes diplomát biztosító intézmény felépítéséig.

Ebben kiemelkedő szerepük volt az – arculatformáló, iskolateremtő, időközben körünkből eltávozott – egyes vezetőinknek és helyetteseiknek, számos kollégának, egykori vezetőtársaknak és oktatóknak, dolgozóinknak, volt hallgatóinknak, mert ők

tették lehetővé, hogy az egykori főiskola hazánkban és határainkon túl is ismert és elismert, minden tekintetben európai felsőoktatási tanintézet legyen. Erre az alapra épültek a későbbi sikeres intézményi akkreditációk.

Az intézményalapításban, a kezdeti lépések megtételében, az oktatás elsődleges személyi háttérének és a szervezeti struktúrájának a kialakításában meghatározó szerepe és elvülhetetlen érdeme Dr. Györök Ferenc rendőr ezredesnek volt, s bár a rendszer számos pályamódosítást, kiigazítást és kísérletezést élt át, lassan formálódott mindaz, ami a rendszerváltozási folyamat megkezdését követően megteremtette az átalakulás lehetőségét.

Az alapító parancsnok vezetésével az előkészítő bizottság feladata volt például a majdani főiskola szervezetének kialakítása, a tantárgycsoportok és általában a tantárgyi struktúra körvonalazása, hasonlóképpen számos – a működést biztosító szabályzat – megalkotása. Bár a tervezésben a Művelődési Minisztérium szakemberei is részt vettek, a munka dandárja az említett bizottságra maradt. A gyakorlati elvárásokat követve létrejöttek a képzési szakok, amelyek a szükségleteknek megfelelően folyamatosan bővültek, s a későbbiekben lefedték a rendvédelem igényeinek teljes spektrumát.

Az intézményben az 1980-as évek végéig számos más képzés is létezett, például speciális levelező, tisztképző, különböző átképző tanfolyamok. Idesorolható az egyes afrikai országokból érkező hallgatók számára szervezett továbbképzés is.

A főiskolai működés megkezdését követően hosszabb-rövidebb időn át – a Széchenyi-hegyen lévő épületkomplexumon kívül – az oktatás helyszíne volt a III. kerületi Laktanya utcai, a XII. kerületi Budakeszi úti, valamint Béla király úti objektum is. A levelező tagozatos hallgatókat a XI. kerületi Karolina úton, később a XII. kerületi Alsóhegy úton oktattuk. Az 1990-es évek közepétől a főiskolai oktatás egyetlen helyszíne a Széchenyi-hegyen lévő létesítmény maradt. A főépületen, továbbá a már említett Karády-villán és a tanulmányi osztálynak otthont adó Cathry Szaléz-házon kívül az intézmény teljes épületegyüttese az 1970-es évek végén – a parancsnok elképzeléseinek megfelelően – épült. Ekkor létesült – a rendház építészeti stílusától alapvetően eltérő megoldással – a tantermi épület, a torna- és edzőterem. Ezzel egy időben épült a konyha, az étterem, a gazdasági, az őrési, valamint az orvosi rendelőnek is helyet adó épület és a hallgatói szállókat is magában foglaló épületkomplexum. Az építkezést követően kiépült a zárt láncú televízió, amely a képzés korszerűsítésében annak idején jelentős távlatokat nyitott. Az említett építkezésig a főiskolán sem hallgatói szálló, sem önálló – különböző ellátások biztosítására alkalmas – orvosi rendelő nem volt.

A Dr. Györök Ferenc által vezetett intézmény lényegét illetően kézi vezérléssel működött, s számos pályamódosítást, kiigazítást és kísérletezést élt át. Ebből következett volna a „hatalomgyakorlás” egy személy kezében történő összpontosulása, de az akkori állapotoknak megfelelően ez duális formában valósult meg, figyelemmel az intézményi pártbizottság (függetlenített) titkárára.

A parancsnok úr, akkor még elvtárs (későbbiekben – kinevezése folytán – vezérőrnagy úr, még későbbiekben Feri bácsi) nem a „fogjuk meg és vigyének” típusú vezető volt, ha kötelességről volt szó, magát állította az első sorba. Ahogy ezt mások megfogalmazták, elől járt, s aki elől jár, az hamarabb fárad, mert annak sorsa a gyakori ütközés. Minden érdekelte, a szakanyagokat, az ilyen tárgyú folyóiratokat végigolvasta. Tisztában volt azzal, hogy a rendőri szakma magas szintű műveléséhez a – 20. század végéhez közeledve a – tudományos megalapozottság nélkülözhetetlen. Éjtt nappallá téve dolgozott, s ezt várta el mindenkitől. Amit csinált, élvezettel tette. A délután kiadott feladatot gyakran másnap reggelre kérte, s ha valaki kevesellte az addig hátralévő időt, akkor következett a szállóigének számító, rendíthetetlen komolysággal feltett kérdés: „Mit csinálsz éjjel 2-kor?” Szeretett értekezleteket tartani. Az egyik kolléga emlékezetes megállapítása szerint parádés értekezletekre kerülhetett volna sor, ha nincs itt az a sok hallgató.

A főiskola-parancsnok úr oktatással kapcsolatos ötletei közül egy hírhedtre külön is utalni kell, ami nem váltotta ki az oktatói kar osztatlan elismerését és támogatását, s ami az úgynevezett „komplex oktatás” néven vált ismertté. Az alapgondolat – miszerint a gyakorlatban minden szakmai kérdést, problémát komplexitásában kell kezelni, megérteni és megoldani – életszerű volt. Probléma csak a felsőoktatásban történő kivitelezésével merült fel, mert ez azt feltételezte, hogy az oktatónak egy téma összes, tehát nemcsak a tantárgy profiljába tartozó, hanem valamennyi lehetséges szegmensét multidiszciplináris igényekkel ismerni és oktatni tudni kellett (volna). A kezdeményezésnek voltak fontos erényei is. E körben említhető a tematika átstrukturálása alapján az egymásra épültség kialakítása, a feleslegesen ismétlődő témák kiküszöbölése, amelyek a tananyag könnyebb elsajátíthatóságához is hozzájárultak. Ilyenként említhető – az időközi beszámoltatások bevezetésével – a vizsgacentrikusság csökkentése, továbbá az oktatás gyakorlatiasságának fokozottabb előtérbe állítása.

Az első időszakban – ez jó néhány éven át tartott – a hegyen volt a tisztavatás. Később – rövidebb időn át – a Magyar Optikai Művek pályáján, a XII. kerületben lévő Csörsz utcában avattunk. Az oka az volt, hogy a főiskolai lobogó zászlóanyai szerepét egy ottani dolgozó töltötte be. Az itteni avatás pedig azért nem volt hosszú életű, mert néhány vonalas kolléga arra hivatkozott, hogy a közelben lévő szálloda ablakaiból rálátás nyílik a szabadtéri rendezvényre. Ennek következtében azonban az „ellenség” részese lehetett a ceremóniának, ami természetesen megengedhetetlen, sőt tűrhetetlen volt ebben a világban.

A kezdő időszak összegzéseként megállapítható, hogy bár elégséges számú főiskolai szakember hiányában, nagyon sok munka árán, de létrejöttek azok az alapok, amelyeken a későbbiekben a megfelelő jogszabályi háttér birtokában az építkezés lehetővé vált.

Az intézményt alapító parancsnok 1986-ban történő nyugállományba vonulását követően Dr. Belovai Illés határőr ezredes kapott főiskola-parancsnoki kinevezést.

1987-ben a Vám- és Pénzügyőrség vezetőinek bevonásával, még szakgazda nélkül elindult a vámnyomozó, majd a vámigazgatási képzés is. Fordulat következett be a tu-

dományos tevékenység iránti érdeklődésben is, ami összefüggésben állt azzal, hogy a parancsnok már tudományos minősítéssel rendelkezett. A felvételi eljárás rendjére vonatkozó általánosan kialakult szisztémához az 1980-as évek második felében zárkózott fel a főiskola, s noha maradt ezt követően is a „zártpályás” rendszer, de ez mégis azt jelentette, hogy lényegében innentől kezdve az intézmény megkezdte az igazodást a hazai felsőoktatásban kialakult ez irányú gyakorlathoz. Az intézménybe való bekerülés különös feltétele ezt követően is a polgári pályázók egészségügyi, pszichológiai és fizikai erőnléti alkalmasságvizsgálata maradt. A jelentős és többirányú szűrés mellett is fokozódott a hallgatók intézményünk iránti érdeklődése, az egyes szakok tekintetében megmutatkozó, szinte már valószínűtlen méreteket öltő túljelentkezés.

Már ebben az időszakban is felmerült a hároméves képzés négyévesre emelésének lehetősége. Át kellett alakítani a képzési struktúrát. Fel kellett vázolni egy megvalósítható elképzelést a 4. év programját illetően, és prognosztizálni kellett mindezek költségvetését. Ez akkortájt a felügyeletet gyakorló tárca hatáskörébe tartozott. A több hónapos munka eredményeként elkészült koncepciónak – már a képzési idő meghosszabbodásából következően is – voltak pénzügyi konzekvenciái. Tekintettel arra, hogy az ennek megvalósításához szükséges összeget a minisztérium nem tudta biztosítani, a négyéves képzésre áttérés megvalósulatlan maradt.

A főiskola alapítását követő, elsőként pályára lépő csapatból, az első kibocsátott hallgatók oktatói közül napjainkban – az egyetemi keretek között – egyedül maradtam. A kollégákra, egykori főnökeimre tisztelettel és hálával gondolok vissza. Ki-ki a maga posztján eredményesen hozzájárult a sikeres, méltán büszke intézmény kiépítéséhez, ahhoz, hogy évtizedekkel később, de az egykor elvégzett munkára alapozva a főiskola egyetemi karrá válhatott.

ABSTRACT

The Establishment of the Police College and the History of Training Commissioned Law Enforcement Officers until 1990

István SÁRKÁNY

Education at the Police College began in September 1971. The scientific sophistication was ensured by the lecturers of the Faculty of Law of the Eötvös Loránd University in the 1970s. The bases of the teaching work were the departments, which in addition to the general subjects, were organised according to the specialisations. The founding commander played a key role in the establishment and operation of the institution. The study presents nearly two decades of work up to the beginning of the process of the regime change.

Keywords: *institution building, education, scientific sophistication, departments, majors, training venues, founding commander*